

E-post: post@bivdu.no.
Org.nr. 992 876 875
Kontaktperson:
Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 (inge@bivdu.no)

Besøk- og kontoradresse:
Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA
Postadresse:
Rødsvingelveien 35, 9516 ALTA

Nærings- og Fiskeridepartementet



Vår dato:
12.01.2024

Deres dato:
29. september 2023

Bivdus høringsinnspill – NOU 2023:23 *Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping.*

Viser til høring av NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping av dato 29. september 2023, og Bivdus årsmøtesak den 10. september 2022.

Oppsummering:

- A) Bivdu støtter ikke Havbruksutvalgets forslag om at staten skal overta styring av kommunal arealdisponering når det gjelder etablering av akvakulturanlegg. Når det gjelder å hensynta samiske fiskeriinteresser i sjø er det overordna viktig at konsultasjonsordningen i sameloven blir tatt i bruk og fungere etter hensiktene i kommunal forvaltning.
- Bivdu vil her foreslå at staten iverksettes følgende tiltak:
- 1) Staten må gjennomføre tiltak for å avklare sjøsamiske rettigheter i samiske sjøområder, før det gis flere tillatelser til etableringa av akvakulturanlegg i disse områdene.
 - 2) Staten må sørge for at Sivilombudet aktivt blir koblet inn i veiledningen og opplæring av kommunene og fylkeskommunenes arbeid, slik at staten, fylkeskommunene og kommunene oppfyller sameloven kap. 4 *Konsultasjon* med samiske organisasjoner.
 - 3) Staten må bevilge ressurser til de næringsorganisasjoner som representerer samiske interesser, og som har vedtekter og målsetting om å ivareta og fremme sjøsamiske interesser.
 - a. Her dreier det seg om å bygge opp organisasjon (er) som er i stand til å gjennomføre forsvarlig saksbehandling og konsultasjoner, slik at en gjennom denne/disse organisasjon (ene) kan ivareta sjøsamiske interesser på en god måte.
- B) Staten Norge har et overordnet ansvar å ivareta samiske språk, kultur og næring.
- 1) Staten kan ikke forvente at de enkelte fylkeskommunene og kommunene alene skal ivareta statens urfolksforpliktelser uten faglig og økonomisk bistand, slik at

kommunene og fylkeskommunen selv får muligheten til å bygge opp en kompetanse og tradisjon i å ivareta samiske rettigheter på en positiv måte.

- 2) Bivdu har merket seg at de nordnorske fylkeskommunene og nær sagt alle kommunene i den nordlige landsdelen, ikke ønsker å gjennomføre konsultasjon med samiske interesser (her: Bivdu), noe som fører til at sjøsamiske rettigheter ikke ivaretas.
- 3) Kommuner og fylkeskommuner må overholde sin opplysningsplikt når det gjelder å opplyse kommunens innbyggere om sine rettigheter, slik at innbyggerne selv kan verne om sine rettigheter i saker hvor dette kreves. Eks. rett til fiske og fiskeområder.
- 4) Kommunene og fylkeskommunene i sjøsamiske områder må ivareta samiske interesser og rettigheter, på en måte der en tar hensyn til at samiske interesser er i numerisk mindretall. Dvs. at saker som har med samiske forhold å gjøre så må en bruke andre avgjørelsesmetoder enn vanlig flertallsvedtak.

C) Bivdu støtter ikke utvalgets forslag om å benytte en tematisk plan, der staten får mulighet til å overstyre lokaldemokratiet i kommunene i bruk av sine sjøområder, der akvakulturnæringen får forrang og innsigelsesrett i bruken av sjøområder.

D) Autorisasjonsordning

Akvakulturindustrien må hensynta sjøsamiske rettigheter og ikke fortrenge næring, språk og kultur i områder som har vært – og fortsatt er - sterkest påvirket av flere hundre års fornorskings prosess.

Bakgrunn / Vurdering

Bivdu¹ er en politisk uavhengig og ideell landsdekkende næringsorganisasjon med det formål å ivareta samers og andre folks rett til høsting og bruk av de marine og anadrome ressursene i sine nærområder.

Som grunnlag for Bivdus arbeid, og i denne sammenheng innspill og krav rettet til kommunene i samiske områder, er retten til fiske som har beskyttelse i internasjonal minoritets- og urfolksrett. Denne retten innebærer en rett til et fiske som gir livsgrunnlag der man bor. Denne retten innebærer en plikt for de ansvarlige myndigheter til å aktivt tilrettelegge for slikt fiske, og beskyttelse mot alternativ bruk som kommer til fortrenghet for slikt fiske og livsgrunnlag.

Ut fra NOU 2008:5 *Retten til fiske i havet utenfor Finnmark* og Deltakerloven § 21, siste ledd og Lov om laksefisk og innlandsfisk mv. (Sist endret LOV-2021-05-07-34 fra 01.06.2021) er fiskere i sjøsamiske i områder:

- *rettighetshavere til fiske av marine arter og laks (anadrom laksefisk).*

Når det gjelder retten til fiske som delvis er nedfelt i deltakerloven § 21 siste ledd må denne eiendomsretten ikke forveksles med fiskernes generelle adgangsrett til fiske. I alle arealsaker

¹ <https://bivdu.no/>

E-post: post@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 (inge@bivdu.no)

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse:

Rødsvingelveien 35, 9516 ALTA

i sjø må begge disse rettighetene synliggjøres og ivaretas av statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter. Når det gjelder rett til fiske (deltakerloven § 21, siste ledd) og rett til sjølaksefisket (Lakseloven) er disse rettighetene på lik linje med øvrige private rettigheter som må hensyntas.²

Fisket som livsgrunnlag skal sikre kontinuerlig samisk bosetting i de tradisjonelle områdene, og på den måten bidra til ivaretagelse og videreføring av samisk kultur³. Fiskeri i samiske områder har derfor status som et materielt kulturgrunnlag.⁴ Kommunenes planarbeid er av vesentlig betydning i sikringen av disse fiskeriene. Som del av retten til fiske som et materielt kulturgrunnlag, foreligger også retten til å delta i utformingen av alle tiltak, vedtak eller andre beslutninger som vil kunne berøre dette fisket, herunder kommunens planarbeidsprosess. For å sikre slik deltakelse er konsultasjonsordningen i henhold til Sameloven kapittel 4 en viktig forutsetning.⁵

NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping

I arbeidet med å ivareta sjøsamiske rettigheter anser Bivdu det som overordna viktig å ivareta rettigheter til fiske og de områdene disse rettighetene er knyttet til. Dette er bakgrunnen for Bivdus på sitt årsmøte i 2022 enstemmig vedtok følgende uttalelse⁶:

«Årsmøtet i Bivdu konstaterer at etter finnmarkslovens § 29 skal Finnmarkskommisjonen behandle rettskrav til fiskeplasser i sjø, hvis noen med rettslig interesse krever det. Men — denne lovbestemmelsen blir illusorisk hvis kommunenes kystsoneplaner blir (endelig) vedtatt før Finnmarkskommisjonen har behandlet vedkommende felt. Ikke minst erfarer vi at oppdrettsindustrien arbeider steinhardt for å legge under seg nye sjøområder, som ofte også er gode gyteplaser og tradisjonelle fiskefelter for den lokale fiskeflåten.

Sentrale myndigheter må ta høyde for dette, og snarest slå fast at ingen kystsoneplaner i Finnmark kan vedtas før Finnmarkskommisjonen har behandla de aktuelle sjøområdene. Bivdu vil gi dette høy prioritet, slik at man sikrer rettssikkerheten for de som har satt sin lit til at Finnmarksloven også gjelder folk i sjødistriktene og deres rettigheter.

Ved båndlegging av sjøareal utenfor Finnmark som omfattes av deltakerloven § 21, siste ledd, med rett til fiske, må den samme varsomhet utvises som i Finnmark ved omdisponering av sjøarealer til annen bruk enn fiske og som er i strid med de lokale fiskernes nedarvede rettigheter (jf. nevnte lov og internasjonale urfolks- og menneskerettslige bestemmelser)»

² Finnmarkskommisjonen har kommet frem til at det i samtlige felt de har utredet til nå, der slik rett er påberopt, foreligger selvstendige rettigheter til sjølaksefiske.

³ Jf. Enstemmig dom i Høyesterett i storkammer av 11. oktober 2021 vs. «Fosensaken»

⁴ Se blant annet forarbeidene til deltakerloven, Prop. 70 L (2011-2012), Endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarkslova (kystfiskeutvalet), (2011-2012), kapittel 10.2.4.

⁵ Bivdus arbeid har sitt grunnlag i internasjonal beskyttelse av utøvelse av et fiske som gir livsgrunnlag i henhold til ILO-konvensjon 169, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, og FNs. Bivdu representerer fiskere i denne kategorien, og oppfylder vilkårene for konsultasjonsrett i saker som påvirker samenes kultur, samfunn, næring og språk, med statlige myndigheter, fylkeskommuner og kommuner, jf. Sameloven kapittel 4 om konsultasjoner.

⁶ Årsmøtets uttalelse er sendt til: Nærings- og Fiskeridepartementet, Fiskeridirektorat, Sametinget og andre instanser der det er naturlig å sende slike uttalelser til.

Havbruksutvalgets overordna mål var å vurdere fremtidens tillatelsessystem for akvakultur. Dette arbeidet skal også hensynta og sikre forvaltningsordninger og klare lovbestemmelser som ivaretar samiske interesser i h.h.t. nasjonale og internasjonale bestemmelser og konvensjoner.

Når det gjelder sjøsamiske rettigheter så peker utvalget på følgende (kap. 7.2.1):

- Folkeretten legger føringer for staten i å ivareta og legger forholdene til rette for utøvelse og utvikling av samisk nærings- og kulturutøvelse, noe som også gjelder kyst- og fjordfiske og bruk av sjøareal i disse områdene.
- Rettighetene er uavklart i sjøsamisk område.
- Fjord- og kystfiske (også laks) betegnes som samisk nærings- og kulturutøvelse.
- Akvakultur er ikke samisk nærings- og kulturutøvelse.
- Samisk nærings- og kulturutøvelse må ivaretas i et fremtidig tillatelsessystem for akvakultur.
- Utvalget anser at oppdrett av fisk kan ha både positive og negative innvirkning/ betydning for nærings- og rettighetsgrunnlaget og sjøsamisk bosetting i samiske områder.

Dette er vel og bra, men utvalget foreslår ingen tiltak for å avklare det viktigste punktet i denne sammenheng, nemlig «avklare sjøsamiske rettigheter i sjøområdene». Etter Bivdus syn er rettigheten et grunnleggende forhold som burde ha vært avklart, lenge før den første tillatelse ble gitt til etablering av akvakulturanlegg i dette området.

Bivdus merknad

Når det gjelder ivaretagelse av sjøsamisk rettigheter, næring og kultur så omfatter dette områder som ligger både sjø og land. På sjø gjelder dette i første rekke fiskeområder / fiskeplasser, havner, stø og landingsplasser for båter, mens aktiviteten på land dreie seg om boplasser, hjellplass, sjøbuer, kaier o.l.

For å bevare og utvikle sjøsamisk fiske og bosetting må rettighetene på både sjø og land lovfestes og bevares, slik at en gjennom dette kan sikre sjøsamenes materielle grunnlag.

Bivdu vil i denne sammenheng bemerke at akvakulturnæringen ikke er forenlig med sjøsamisk fiske, levesett og bruk av sjøområder når akvakulturnæringen – slik som i dag – ikke er tilpasset samenes bruk av sine områder og rettigheter. Slik dagens akvakulturnæring drives truer det samisk utøvelse av fiskerinæring og kulturutøvelse.

Arealplanlegging – sjøsamiske rettigheter

Bivdu er enig med Havbruksutvalget i at det er behov for en bedret arealplanlegging der statens oppfyller sine nasjonale og internasjonale forpliktelser ovenfor sjøsamiske rettigheter og verdier, og at disse blir ivare- og hensyntatt i praktisk gjennomføringen av kommunenes arealplan.

En arealplan i sjøsamiske områder bør minimum inneholde:

- Et godt og oversiktlig kunnskapsgrunnlag om sjøsamisk bruk og rettigheter i én felles digital infrastruktur.
- Tidlig og bred involvering av samiske interesser i kommunal planprosess.
- Statlige myndigheter må etterse at alle kommunene i sjøsamisk område har arealplaner som vurdert og ivare tatt hensynet til fiskernes lovfestede rettigheter, slik

E-post: post@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 (inge@bivdu.no)

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse:

Rødsvingelveien 35, 9516 ALTA

at samiske rettigheter synliggjøres og ivaretas. De kommunene som ikke oppfyller dette kravet, må straks revidere sitt planverk.

Fylkeskommuner og kommunenes ivaretagelse av sjøsamiske rettigheter og konsultasjoner

Bivdu er en organisasjon for fiskere i sjøsamiske områder, og har derfor rett til å gjennomføre konsultasjon med statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter (jf. Sameloven § § 4.1 – 4.10).

I mai 2022 varslet Bivdu 32 kommunene, fylkeskommunene og statsforvalter i Nordland- og Troms og Finnmark som er omfattet av retten til fiske⁷, om Bivdus rett til konsultasjon etter Sameloven §§ 4.1-4.10. Kommunene ble også orientert om Kommunal- og moderniseringsdepartementet veileder for konsultasjon av 01.07.2021, der kommuner og fylkeskommuner informeres om innholdet i samelovens bestemmelser om konsultasjoner med samiske interesser. Veilederen skal fungere som et praktisk hjelpemiddel for kommuner og fylkeskommuner ved gjennomføring av konsultasjoner.

Ut fra våre erfaringer med konsultasjoner med departementer, direktorat, kommuner i område der deltakerloven § 21, siste ledd gjelder for og Finnmark- og Troms fylkeskommuner i perioden 2021 – 2023, kan følgende sies:

Departement og direktorat.

- Regjeringsadvokaten har ikke bestridd at Bivdu representere fiskere i sjøsamisk område.
- Nærings- og Fiskeridepartementet innfrir ikke Bivdus krav om konsultasjon.
- Fiskeridirektoratet innfrir ikke Bivdus krav om konsultasjon.
- Klima- og Miljødepartementet innfrir delvis Bivdus krav om konsultasjon.
- Miljødirektoratet innfrir delvis Bivdus krav om konsultasjon.

Fylkeskommuner og kommuner

Fylkeskommuner og Kommuner i område der retten til fiske gjelder (Jf. deltakerloven § 21, siste ledd):

- Ingen av kommunene og fylkeskommunene har erfaring og grunnleggende kunnskap om konsultasjonsordningen.
- Kommunene og fylkeskommunene behandler konsultasjonsordningen som en offentlig høring.
- Ingen av kommunene og fylkeskommunene informerer tidlig om sine tiltak, dvs. når saken er i utarbeidelse og før den sendes ut på høring.
- Ingen av kommunene og fylkeskommunene nevner i sitt planverk at de har fiskere som har lovfestet rett til fiske (marint og laks) i sine områder, noe som medfører at disse rettighetshaverne ikke blir nevnt eller hensyntatt i kommunens arealplan. Dette til tross for at retten til fiske i deltakerloven kom

⁷ De områdene som retten til fiske gjelder for i Deltakerloven § 21, siste ledd.

i 2012, mens retten til sjølaksefiske har vært nedfelt i Lov om laksefiske og innlandsfiske som kom i 1964 (men retten til sjølaksefiske har eksistert i ca. 150 år).

- Manglende beskrivelse av fiskernes rettigheter i kommuners og fylkeskommuners planverk fører bl.a. til at disse instansene ikke synliggjør fiskernes lovfestede rett til fiske samt rett til bruk av kommunens sjøarealer.
- Kommuners og fylkeskommuners manglende beskrivelse av fiskernes rettigheter i kommunens planverk fører også til at det er umulig og nytteløst for Bivdu å konsultere med kommunene og fylkeskommunene om fiskernes rettigheter ettersom disse rettighetene ikke er nevnt i planverket og følgelig så «eksisterer de ikke».
- For Bivdu synes det som om både manglende beskrivelse av sjøsamiske rettigheter og bruk av konsultasjonsordningen – som for alle kommuner og fylkeskommuner er en ukjent ordning – fører til at i alle fall svært mange kommuner ikke følger opp sin plikt om konsultasjon.
- For Bivdu synes det som de fleste kommunene som vi har vært i kontakt med vegrer seg for å gjennomføre konsultasjoner da dette både er ukjent, tar tid og krever ressurser.

Det kan i denne sammenheng nevnes at Bivdu har svært begrensede ressurser, noe som medfører at oppsøkende virksomhet ikke har latt seg gjøre. Bivdus ressursmangel fører også til at Bivdu vanskelig kan gjennomføre vanlig saksgang med raske og gode tilbakemeldinger til våre konsultasjonsparter.

Det er et statlig anliggende å legge forholdene til rette for at Bivdu – som sjøsamisk organisasjon - blir i stand til bl.a. å gjennomføre vanlig saksgang i sin behandling av oppgaver der en ivareta sjøsamiske rettigheter, slik som å delta i konsultasjoner.

Fylkeskommuners og kommunenes manglende ivaretagelse av sjøsamiske interesser og rettigheter i sin behandling av denne sak (NOU 2023:23 *Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping*)

Fylkeskommunene i Finnmark, Troms og Nordland har alle samarbeidsavtaler med Sametinget der det kommer frem at fylkeskommunene skal ivareta samiske næring, kultur og språk.

I høringsuttalelsen til NOU 2023:23 fra disse fylkeskommunene, er det lite eller ingen positiv vilje til å nevne eller hegne om de sjøsamiske rettighetene som Havbruksutvalget nevner i kap. 7.2.1, og som utvalget også sier er uavklarte rettigheter. Likeledes er det viktig å merke seg og være klar over at alle tiltak og forslag som er fremmet i forbindelse med å synliggjøre og ivareta sjøsamiske interesser er blitt nedstemt i fylkestingene.

Eksempelvis kan en her vise til Finnmark fylkesting behandling av denne sak - *NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping* - der fylkestingsrepresentant fra Samelista Line Kalak, fremmet følgende tilleggsforslag (4) fra Samelista, Rødt, MDG og SV:

Nytt punkt:

Samisk og andre lokalbefolknings bruk av sjøområdene og tilliggende landarealer omtales som interesser i dokumentet. Det må presiseres, og legges til grunn for forvaltning av akvakultur at der foreligger rettigheter med tilhørende

E-post: post@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 (inge@bivdu.no)

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse:

Rødsvingelveien 35, 9516 ALTA

rettighetshavere. Rettighetshavere har et sterkere vern enn interessegrupper, og utløser andre krav til beslutningsmyndighetene og til forvaltningen.

Samers og andres rett til fiske er regulert i deltakerloven, og er i tillegg under rettskartlegging i henhold til finnmarksloven § 29. Disse rettighetene er ikke ferdig kartlagt, og det må derfor utvises varsomhet med å tildele fortrengende rettigheter i form av akvakultur i områder der uavklarte rettigheter kan foreligge.

Samisk bruk av fjord- og kystnære sjøområder har i tillegg et særlig vern i internasjonal folkerett. Dette må utgjøre et grunnleggende prinsipp for forvaltningen.

Forslaget fikk 14 stemmer og falt mot stemmene fra NKF, H, Frp, Sp, V, INP, KrF).

I Troms fylkestings behandling av NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping fremmet Representanten Bjarne Rohde, SV, fremmet følgende forslag (6) på vegne av SV og R: som

nytt pkt.:

4. Fylkestinget meiner det er viktig at konsultasjoner i planprosesser som griper inn i samiske interesser blir gjennomført i tråd med lovverket, og støtter at det blir laga ei rettleiing for dette.

Votering viste at forslaget (6) – fikk 7 stemmer, og falt mot stemmene fra Ap, H, MDG, V, KrF, FrP, INP og Sp.

I Nordland Fylkesting ble ikke samiske rettigheter nevnt, og heller ikke omtalt i vedtaket ved behandling av NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping.

Tematisk plan – ivaretagelse av nasjonale samiske interesser

«Bivdu støtter ikke utvalgets forslag om å benytte en tematisk plan, der staten får mulighet til å overstyre lokaldemokratiet i kommunene i bruk av sine sjøområder, der akvakulturnæringen får forrang og innsigelsesrett i bruken av sjøområder»

Ut fra våre erfaringer med fylkeskommuners og kommuners manglende kompetanse, saksbehandling og ivaretagelse av sjøsamiske rettigheter, vil det vært nærliggende å støtte et forslag om å utvikle en tematisk plan i behandling av samiske spørsmål i samiske kyst- og fjordområder, der statlig myndigheter har de overordna ansvaret som også samfaller med at staten Norge har ansvaret for å ivareta samiske interesser.

Men ut fra erfaringene og behovet for fylkeskommunalt og kommunalt selvstyre kan ikke Bivdu støtte utvalget forslag om å lage en tematisk plan som overstyrer kommunalt selvstyre.

Når det gjelder ivaretagelse av rettigheter i sjøsamiske områder så må dette avklares med de kommunene og fylkeskommunene som ligger i disse områdene. Når det gjelder ivaretagelse av samiske rettigheter i disse områdene så er det naturlig at staten med eks. Sivilombudet, hjelper til med både veiledning, opplæring og midler til både kommune, fylkeskommune og

Bivdu, slik at vi sammen kan få konsultasjonsordningen og tilliggende prosess til å fungere etter samelovens intensjon og hensikt.

Sikring av samiske interesser – Statens ansvar.

Staten har ansvaret for å sikre at samiske interesser ivaretas, både i eget arbeid (NOU) og i videre lovgivning. Samiske interesser og rettigheter utgjør begrensninger i lovgivers og andre myndigheters anledning til å åpne for bruk av arealer som kan komme til fortrengsel for samiske interesser eller innskrenke foreliggende rettigheter.

Sjøsamiske rettigheter kan deles inn i tre ulike rettighets grener, men har et felles mål om å lovfeste, bevare og utvikle samisk kultur, næring, språk og levesett. Disse er:

- 1) Alderstidsbruk
- 2) Retten til fiske nedfelt i lov
 - a. For marin fiske er det i dag Deltakerloven § 21, siste ledd som gjelder. Se også lovens forarbeid NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark og Høyesteretts uttalelser i «Fosensaken», HR-2019-1801-A.
 - b. Uavklarte rettigheter, jfr. finnmarksloven § 29, første ledd annet punktum. Lovgiver har lagt til grunn at der foreligger private individuelle eller kollektive rettigheter til fiske i sjø. Disse er ikke rettslig avklart, men er gjort til del av Finnmarkskommisjonens mandat å utrede dersom noen hevder rett overfor kommisjonen. Lovutvalget, lovgivning og myndigheter må ta høyde for at slike rettigheter foreligger.
 - c. For anadrom fiske (eks. laks) er det i dag Innlandsfiskeloven som gjelder.
 - i. Lovfestet rett til sjølaksefiske av anadrom laksefisk Jfr. Finnmarksloven § 22 første ledd bokstav b og § 29.
 - ii. Uavklarte rettigheter. Det vises til lovforarbeidene til Samerettsutvalget II (NOU 2007:13), at tilsvarende rett som er nedfelt i finnmarksloven også kan foreligge i samiske områder også fra Troms og sørover.
 - iii. All den tid rettighetsforholdene ikke er avklart, må det også her tas høyde for at slike rettigheter foreligger.
- 3) Beskyttelse i folkeretten

Et sentralt og vesentlig punkt i behandling av samiske rettigheter er at en også må skille og synliggjøre om folket som er berørt i saken som har med fornorskingsprosessen å gjøre, er blitt påført store menneskelige påkjenning gjennom fornorskning og tap av rettigheter og anseelse, som har medført både kollektive og personlig ydmykkelser (marginalisering). For hvis disse forholdene kan kobles til saken som har med rettighetsavståelse å gjøre, er dette anliggende som må synliggjøres da dette kan få store følger for både personen og/eller folkegruppen som har vært utsatt for slike forhold.

Samisk representasjon og medbestemmelse - tematisk plan

I tilfelle det blir igangsatt arbeid med tematiske planer må det her gjennomføres tiltak som sikre samiske rettigheter og rettighetshavere gjennom involvering av samisk organisasjoner

E-post: post@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 (inge@bivdu.no)

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse:

Rødsvingelveien 35, 9516 ALTA

og Sametinget. Bivdu er som kjent en organisasjon som representere fiskere i samiske områder og det er da naturlig at Bivdu blir tatt med i utarbeidelse av en tematisk plan. Dvs. mandater, utforming av utredninger, utarbeidelse av høringsforslag og frem til beslutninger tas.

I alle arealsaker må det framkomme hvilke interesser og rettigheter som foreligger og vil bli berørt, og hvordan disse ivaretas både prosessuelt og materielt. På den ene siden vil dette vise hvordan representasjon og medbestemmelse fra urfolk /samene som berøres skal være, mens på den andre siden vil en også se hvordan deres krav og forslag bli vurdert, vektlagt og ivaretatt gjennom hele beslutningsprosessen.

Autorisasjonsordning

Akvakulturindustrien må hensynta sjøsamiske rettigheter og ikke fortrenge næring, språk og kultur i områder som har vært – og fortsatt er - sterkest påvirket av flere hundre års fornuksknings prosess.

For å skjerme en siste rest av sjøsamisk kultur og næring, bør det utarbeides et nasjonalt autorisasjonssystem som hensyntar samiske interesser og som legges til grunn ved alt av kommunenes og fylkenes areal- og kystsoneplanlegging, ved akvaindustriaktørers søknadsprosesser, og ved behandling av slike søknader. Et slikt system vil bidra til å sikre berørte samiske interesser og rettigheter, gi akvakulturindustrien forutsigbarhet, samt gi beslutningsmyndighetene bedre verktøy for behandling og avgjørelse av slike saker. Dette fører videre til bedre prosesser og beslutninger.

En slik ordning må inneholde både systemer for og krav til innhenting av opplysninger og kunnskapsgrunnlag, herunder utredninger, samt krav til konsultasjonsprosess, medbestemmelse og innsigelser.

Fisken, fiskefeltene og nødvendig infrastruktur – grunnlaget for samisk bosetting i fjordene og på kysten, og kommunenes ansvar i forhold til dette

Sjøen og havet med sine rike fiskeressurser er selve livsnerven for de sjøsamiske samfunn på kysten og i fjordene.

Selv om retten til fisket i dag delvis følger av deltakerloven, er utfordringene det reelle innholdet i denne retten, som på den ene siden omhandler tilstrekkelig tilgang til ressursene, og på den andre siden er knyttet til sikring av arealene. Sikring av arealene omfatter både sikring av fiskens vandringer og gytemuligheter, samt fiskerinæringens tilgang til arealer for å kunne utøve sin fiskerett, både i sjø og på land. Dette gjør at fylkeskommuner og kommunene må følge dette opp i sine areal- og kystsoneplaner og øvrige aktivitet. Denne plikten for kommunene følger av den myndighet kommunene er gitt gjennom sitt planarbeid.

Retten til bruk av områder relatert til fisket står helt sentralt og spiller en avgjørende rolle for å kunne benytte sin rett til fiske. Dette gjelder i særlig grad de minste kyst- og fjordfartøyene, som på grunn av sin størrelse er avhengig av utnyttelse av lokale fiskeressurser (nærhetsprinsippet) i skjerma farvann. Dette fisket er et såkalt «hjemmefiske», som det sjøsamiske fisket i stor grad tuftet på. I tilfeller der en lokal fisker - med en liten båt - mister tilgang til sine lokale fiskefelt og må fiske i nye områder, så avsluttes som regel fisket, og livsgrunnlaget går i så måte tapt. Retten til fiske er derfor tett sammenvevd med tilgangen til

lokale ressurser, for derav å kunne leve av og utvikle og trygge sjøsamisk samfunn, kultur, næring og språk. Ved kommunenes planarbeid er det særlig planlegging og drift av fiskeoppdrett som i dag sterkt berører samisk fiskeri. Derfor retter Bivdu et særlig fokus på denne æringen, noe også kyst- og fjordkommunene bør gjøre i sitt planarbeid.

Avslutningsvis

Ressurssituasjonen gjennom de siste 10-20 årene i fjorder og i kystnære områder, har marginalisert fiskerinæringen i de samiske områdene. Samtidig har andre næringer etablert seg på de områdene kyst- og fjordfiskerne tidligere brukte.

Rettighetssituasjonen må avklares, slik at disse bevares for fiskerne selv om det er svigninger i fiskeriene. Kommunene må hensynta disse rettighetene og legger til rette for styrking og utvikling av lokalt rettighetsbasert fiskeri, gjennom sin myndighetsutøvelse både på land og i sjø.

Bivdus formål er å støtte opp om nettopp dette, og vil gjerne bistå kommunene i å sikre sjøsamiske rettighetshavere og derigjennom det materielle kulturgrunnlag.